Downloaded from https:// www.studiestoday.com

1 प्रहेलिकाः

वृक्षाग्रवासी न च पक्षिराजः त्रिनेत्रधारी न च शूलपाणिः।
त्वग्वस्त्रधारी न च सिद्धयोगी जलं च बिभ्रन्न घटो न मेघः॥ १ ॥
नरनारीसमुत्पन्ना सा स्त्री देहविवर्जिता।
अमुखी कुरुते शब्दं जातमात्रा विनश्यति॥ २ ॥
कृष्णमुखी न मार्जारी द्विजिह्वा न च सर्पिणी।
पञ्चभर्त्री न पाञ्चाली यो जानाति सः पण्डितः॥ ३ ॥
दन्तैर्हीनः शिलाभक्षी निर्जीवो बहुभाषकः।
गुणस्यूतिसमृद्धोऽपि परपादेन गच्छति॥ ४ ॥
कस्तूरी जायते कस्मात् को हन्ति करिणां कुलम्।
किं कुर्यात् कातरो युद्धे मृगात् सिंहः पलायनम्॥ ५ ॥

टिप्पणी

वृक्ष-अग्र-वासी વૃક્ષની ટોચ પર રહેનાર **पक्षिराजः** પક્ષીઓનો રાજા, ગરુડ **शूलपाणिः** હાથમાં ત્રિશૂલ ધારણ કરનાર, ભગવાન શંકર **त्वग्-वस्त्रधारी** છાલનાં વસ્ત્ર ધારણ કરનાર **बिभ्रन्** ધારણ કરનાર **देहविवर्जिता** દેહ વિનાની **जातमात्रा** જન્મતાની સાથે જ **मार्जारी** બિલાડી **जिह्वा** જીભ **पञ्चभर्त्री** પતિ **शिला** પથ્થર **पादः** પગ **गुणस्यूतिसमृद्धः अपि** દોરીની સિલાઈથી ભરપૂર હોવા છતાં **करिणाम्** હાથીઓનું **कातरः** કાયર

स्वाध्यायः

1. કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો :

(1) वृक्षाग्रवासी कः अस्ति ? (लेखनी, नारिकेलः)

(2) का स्त्री देहविवर्जिता अस्ति ? (छोटिका, लेखनी)

(3) का कृष्णमुखी अस्ति ? (छोटिका, लेखनी)

(4) कः परपादेन गच्छति ? (नारिकेलः, पादरक्षः)

(5) कस्तूरी कस्मात् जायते ? (सिंहात्, मृगात्)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

2. યોગ્ય જોડકાં જોડો :

क	ख
(1) त्रिनेत्रधारी	(1) छोटिका
(2) नरनारीसमुत्पन्ना	(2) पाञ्चाली
(3) पञ्चभर्त्री	(3) पलायनं करोति
(4) शिलाभक्षी	(4) नारिकेल:
(5) कातर: युद्धे	(5) लेखनी
	(6) पादरक्ष:

3. નીચેના ઉદાહરણ મુજબ અન્ય શબ્દો બનાવો :

ઉદાહરણ : वृक्षवासी – वनवासी, गृहवासी, स्वर्गवासी

शूलपाणि: – ______, ______, ______

त्रिनेत्रधारी – ______, ______, ______

शिलाभक्षी – ______, ______, ______

दन्तहीन: – ______, ______, ______

4. નીચેની પંક્તિઓનું ઉદાહરણમાં દર્શાવ્યા મુજબ अस्ति, नास्तिનો ઉપયોગ કરી લેખન કરો :

(1) वृक्षाग्रवासी न च पक्षिराज: – वृक्षाग्रवासी अस्ति किन्तु पक्षिराज: नास्ति।

(2) त्रिनेत्रधारी न च शूलपाणि: – ______

(3) त्वग्वस्त्रधारी न च सिद्धयोगी – ______

(4) कृष्णमुखी न मार्जारी – ______

(5) द्विजिह्वा न च सर्पिणी – ______

(6) पञ्चभर्त्री न पाञ्चाली – ______

5. આવી અન્ય પ્રહેલિકાઓ કે જે તમારા વિસ્તારમાં બોલાતી હોય તે શોધો અને વર્ગમાં કહો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

2 वार्तालापः

भावेशः : नमस्कारः

चेतना : नमस्कारः, भावेश, आगच्छतु। सर्वं कुशलं वा ?

भावेशः : सर्वं कुशलम्।

चेतना : उपविशतु। जलं स्वीकरोतु।

भावेशः : धन्यवादः।

चेतना : चायं कोफी वा ?

भावेशः : किमपि मास्तु। इदानीं भोजनम् आवश्यकम्।

चेतना : भोजनं सिद्धम् एव अस्ति। आसन-ग्रहणं करोतु।

भावेशः : कृपया परिवेशयतु। भोजने किं किम् अस्ति ?

चेतना : भोजने व्यञ्जनम् अस्ति, रोटिका अस्ति, मोदकः अस्ति, अवलेहः अस्ति, ओदनम् अस्ति च दालम् अपि अस्ति।

भावेशः : तर्हि शीघ्रं ददातु।

चेतना : स्वीकरोतु। लवणम् आवश्यकं वा ?

भावेशः : आम्, ददातु। किञ्चित् तक्रम् अपि आवश्यकम्।

चेतना : स्वीकरोतु। एकं मोदकम् अपि स्वीकरोतु।

भावेशः : धन्यवादः। एकां रोटिकाम् अपि ददातु।

चेतना : अवलेहः अपि अस्ति। आवश्यकं वा ?

भावेशः : मास्तु। इदानीम् ओदनं ददातु।

चेतना : स्वीकरोतु। दालम् अपि स्वीकरोतु।

भावेशः : धन्यवादः।

चेतना : अन्यत् किमपि आवश्यकम् ?

भावेशः : इदानीं किमपि मास्तु। मम भोजनं समाप्तम्। भोजनं रुचिकरम् अस्ति।

चेतना : धन्यवादः।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

टिप्पणी

किमपि કાંઈપણ **मास्तु** નહિ. **इदानीम्** હવે **सिद्धम्** તૈયાર **परिवेशयतु** પીરસો. **व्यञ्जनम्** શાક **अवलेह:** અથાણું **तक्रम्** છાશ **मोदक:** લાડુ **लवणम्** મીઠું **किञ्चत्** થોડુંક

स्वाध्याय:

1. નીચે આપેલા ઉદાહરણ અનુસાર વાક્યો બનાવો :

ઉદાહરણ : भोजनं सिद्धम् एव अस्ति।

भोजनंની જગ્યાએ चित्रम्, दालम्, व्यञ्जनम्, चायम्, ओदनम् નો ઉપયોગ કરીને અન્ય વાક્યો બનાવો.

(1) चित्रं ______________________ ।

(2) दालं ______________________ ।

(3) व्यञ्जनं ______________________ ।

(4) चायं ______________________ ।

(5) ओदनं ______________________ ।

2. નીચે આપેલા ઉદાહરણ અનુસાર વાક્યો બનાવો :

ઉદાહરણ : किञ्चित् तक्रम् आवश्यकम्।

(1) ______________________ । (दुग्धम्)

(2) ______________________ । (जलम्)

(3) ______________________ । (पायसम्)

(4) ______________________ । (व्यञ्जनम्)

3. નીચે આપેલા ઉદાહરણ અનુસાર વાક્યો બનાવો :

ઉદાહરણ : तक्रम् आवश्यकं वा।

(1) ______________________ ? (व्यञ्जनम्)

(2) ______________________ ? (दुग्धम्)

(3) ______________________ ? (ओदनम्)

(4) ______________________ ? (दालम्)

(5) ______________________ ? (अवलेह:)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

4. વિચારીને સંવાદ તૈયાર કરો :

माता : उपविशतु। जलं स्वीकरोतु।

पुत्री : ______________________।

माता : स्वीकरोतु।

पुत्री : धन्यवादः ______________________।

माता : किञ्चित् तक्रम् ______________________।

पुत्री : ददातु।

माता : लवणम् ______________________?

पुत्री : ______________________।

माता : ओदनं स्वीकरोतु।

पुत्री : ______________________।

माता : ______________________।

पुत्री : ______________________।

माता : ______________________।

पुत्री : ______________________।

5. તમારા ઘરે બનતી ભોજનની વાનગીઓની યાદી બનાવો.

6. કૌંસમાં આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરી ઉદાહરણ મુજબ વાક્યો બનાવો અને લખો :

(चषकः, मेघः, स्थालिका, जलम्, छत्रम्, भोजनम्, पुष्पम्, उद्यानम्, फलम्, वृक्षः, कक्षः, छात्रः ।)

ઉદાહરણ : चषकः अस्ति जलं नास्ति।

(1) __________ अस्ति __________ नास्ति।

(2) __________ अस्ति __________ नास्ति।

(3) __________ अस्ति __________ नास्ति।

(4) __________ अस्ति __________ नास्ति।

(5) __________ अस्ति __________ नास्ति।

(6) __________ अस्ति __________ नास्ति।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

3 सुभाषितानि

पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि जलमन्नं सुभाषितम्।
मूढैः पाषाणखण्डेषु रत्नसंज्ञा विधीयते॥ १ ॥
अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम्।
उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम्॥ २ ॥
नमन्ति फलिनो वृक्षाः नमन्ति गुणिनो जनाः।
शुष्कवृक्षाश्च मूर्खाश्च न नमन्ति कदाचन॥ ३ ॥
उद्यमः साहसं धैर्यं बुद्धिः शक्तिः पराक्रमः।
षडेते यत्र वर्तन्ते तत्र देवः सहायकृत्॥ ४ ॥
उद्यमेन हि सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः।
न हि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः॥ ५ ॥
दृष्टिपूतं न्यसेत् पादं वस्त्रपूतं पिबेज्जलम्।
शास्त्रपूतां वदेत् वाणीं मनःपूतं समाचरेत्॥ ६ ॥

टिप्पणी

पाषाणः પથ્થર **खण्डेषु** ટુકડાઓમાં **मूढैः** મૂર્ખાઓ વડે **विधीयते** મનાય છે, સમજાય છે **परः** પારકો **लघुचेतसाम्** સંકુચિત મનવાળાઓની **उदारचरितानाम्** ઉદાર ચરિત્રવાળાંઓની **शुष्कवृक्षाः** સૂકાં વૃક્ષો **कदाचन** ક્યારેય **उद्यमेन** પરિશ્રમથી **सिध्यन्ति** સિદ્ધ થાય છે **दृष्टिपूतम्** આંખ વડે જોવાયેલ **न्यसेत्** મૂકવું જોઈએ **पादम्** પગલું **समाचरेत्** આચરણ કરવું જોઈએ.

परो वेति – परः वा इति
शुष्कवृक्षाश्च – शुष्कवृक्षाः च
मूर्खाश्च – मूर्खाः च
पिबेज्जलम् – पिबेत् जलम्

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

स्वाध्यायः

1. નીચેના શબ્દો શુદ્ધ ઉચ્ચાર સાથે મોટેથી બોલો :

जलमन्नम्, पाषाणखण्डेषु, रत्नसंज्ञा, शुष्कवृक्षाश्च, षडेते वर्तन्ते, सिध्यन्ति, दृष्टिपूतम्, पिबेज्जलम्, शास्त्रपूताम्

2. પાદપૂર્તિ કરો :

(1) पृथिव्यां .... ।
.... विधीयते ॥

(2) उद्यमः .... ।
.... सहायकृत् ॥

(3) दृष्टिपूतं .... ।
.... समाचरेत् ॥

3. સુભાષિતોના આધારે નીચેની ખાલી જગ્યા પૂરો :

(1) नमन्ति ____________ वृक्षाः ।

(2) सुप्तस्य सिंहस्य मुखे ____________ न प्रविशन्ति ।

(3) दृष्टिपूतं ____________ पादम् ।

(4) शास्त्रपूतां ____________ वाणीम् ।

(5) उद्यमेन हि ____________ कार्याणि ।

4. કૌંસમાં આપેલ શબ્દો વડે ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે વાક્યો બનાવો અને બોલો :

(वसुधैव, राज्यमेव, ग्राम एव, राष्ट्रमेव)

ઉદાહરણ : वसुधैव कुटुम्बकम् ।

________ कुटुम्बकम् ।

________ कुटुम्बकम् ।

________ कुटुम्बकम् ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

5. કૌંસમાં આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરી ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે વાક્ય બનાવીને બોલો અને લખો :

(धर्मः, सफलता, विजयः परिश्रमः, रमन्ते देवताः, नार्यस्तु पूज्यन्ते, क्रोधः, विनाशः, स्वच्छता, प्रभुता, सङ्घः, शान्ति।)

ઉદાહરણ : यत्र परिश्रमः तत्र सफलता।

यत्र ________ तत्र ________ ।

यत्र ________ तत्र ________ ।

यत्र ________ तत्र ________ ।

यत्र ________ तत्र ________ ।

यत्र ________ तत्र ________ ।

6. ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે રૂપો બનાવો.

ઉદાહરણ : सिंहः सिंहस्य

वानरः	________	शुकः	________
पर्वतः	________	पुत्रः	________
शङ्करः	________	तारकः	________
मूषकः	________	कपोतः	________
गजः	________	मयूरः	________

7. નીચે આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિધાન પસંદ કરી પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

(1) के कदाचन न नमन्ति ?

(अ) गुणिनो जनाः कदाचन न नमन्ति (ब) फलिनो वृक्षाः कदाचन न नमन्ति।

(क) मूर्खाः कदाचन न नमन्ति।

(2) केन कार्याणि सिध्यन्ति ?

(अ) उद्यमेन कार्याणि सिध्यन्ति। (ब) भाग्येन कार्याणि सिध्यन्ति।

(क) मनोरथैः कार्याणि सिध्यन्ति।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(3) कीदृशं जलम् पिबेत् ?

(अ) दृष्टिपूतं जलम् पिबेत्। (ब) वस्त्रपूतं जलम् पिबेत्।

(क) मन:पूतं जलम् पिबेत्।

8. ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે ક્રિયાપદ પરિવર્તન કરો :

ઉદાહરણ : पा (पिब्) – पिबेत्

चर् – ________	लिख् – ________
पठ् – ________	दृश् (पश्य्) – ________
वद् – ________	

9. ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે ક્રિયાપદમાં પરિવર્તન કરો :

(अ) ઉદાહરણ : नम् – नमन्ति

खाद् – ________	लिख् – ________
पत् – ________	क्रीड् – ________
पठ् – ________	गम् (गच्छ्) – ________
दृश् (पश्य्) – ________	धाव् – ________
पा (पिब्) – ________	वद् – ________

(ब) ઉદાહરણ : वृक्ष: – वृक्षा:

मयूर: ________	देव: ________
मूर्ख: ________	मृग: ________
दन्त: ________	पर्वत: ________
पुरुष: ________	तारक: ________

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

પ્રવૃત્તિ :

- પાઠમાં આપેલ સુભાષિતોનું શુદ્ધ ઉચ્ચાર સાથે પઠન તથા ગાન કરો.
- તમારા શિક્ષક બોલે તે પદો સાંભળીને લખો.
- પાઠમાં આપેલાં સુભાષિતોના અર્થ સાથે બંધબેસતી કહેવતો, રૂઢિપ્રયોગો કે સુભાષિતો તમારા વિસ્તારમાં બોલાતાં હોય તે એકત્રિત કરો અને લખો. જેમ કે, પરિશ્રમ પરથી 'પરિશ્રમ એ જ પારસમણિ.'
- પુસ્તકાલયની મુલાકાત લઈ 'સુભાષિતરત્નાવલી' કે સુભાષિતને લગતાં અન્ય પુસ્તકોમાંથી કોઈ પણ પાંચ સુભાષિત શોધીને લખો.
- તમે શોધેલાં સુભાષિતોને શાળાની દીવાલો પર અને શાળાના મેદાનમાં જૂથમાં વહેંચાઈને લખો.
- તમારા ગામ/શહેરમાં જાહેર સ્થળો ઉપર, મંદિરમાં તેમજ કેટલીક દીવાલો ઉપર સારા વિચારો લખાયેલા જોવા મળતા હશે, તેનો સંગ્રહ કરો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

4 धरा गूर्जरी

जय जय जय मे धरागूर्जरी
गौरवशालिनी त्वं मात गूर्जरी

पूर्वदिशायां रक्षति कालिका
वसति कृष्णः पश्चिमदिशायाम्।
उत्तरदिशायां रक्षति अम्बा
कुन्तेश्वरस्य तु दक्षिणधाम॥
धन्या देवरक्षिता गूर्जरी
जय जय जय मे धरागूर्जरी॥

पुण्यसलिला नर्मदामाता
सूर्यतनया वहति विपुला।
साभ्रमत्याः इतिहासो विशालः
गूर्जरदेशस्य महाप्रभावः॥
धन्या धर्मदायिनि गूर्जरी
जय जय जय मे धरागूर्जरी॥

– नरेन

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

टिप्पणी

पूर्वदिशायाम् પૂર્વદિશામાં **पश्चिमदिशायाम्** પશ્ચિમ દિશામાં **उत्तरदिशायाम्** ઉત્તર દિશામાં **सूर्यतनया** સૂર્યની પુત્રી, તાપી **साभ्रमत्याः** સાબરમતીનો

स्वाध्यायः

1. આપેલા શબ્દસમૂહનું સારા અક્ષરે લેખન અને વાંચન કરો :

देवरक्षिता गूर्जरी, पुण्यसलिला नर्मदामाता, धर्मदायिनी गूर्जरी, साभ्रमत्याः इतिहासः।

2. કાવ્યના આધારે પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

(1) कालिका कस्यां दिशायां गूर्जरभूमिं रक्षति ?

(2) अम्बा कस्यां दिशायां गूर्जरभूमिं रक्षति ?

(3) का पुण्यसलिला अस्ति ?

(4) कस्याः इतिहासः विशालः ?

3. વર્ગખંડમાં તમે જે સ્થાન ઉપર બેસતા હોય તેના આધારે નીચેનો ફકરો પૂરો કરો :

मम पूर्वदिशायां ________ उपविशति। पश्चिमदिशायां ________ उपविशति। ________ दक्षिणदिशायां उपविशति। ________ ________ उपविशति।

4. ઉદાહરણમાં દર્શાવ્યા મુજબ ખાલી જગ્યાઓ પૂરો.

ઉદાહરણ : ________ इतिहासः विशालः। (साभ्रमती, ब्रह्मपुत्रा)

साभ्रमत्याः इतिहासः विशालः।

ब्रह्मपुत्रायाः इतिहासः विशालः।

(1) ________ महिमा विशाला:। (गङ्गा)

(2) ________ प्रभावः विशालः। (यमुना)

(3) ________ करुणा विशाला। (सरस्वती)

(4) ________ तटे राजकोटनगरम् अस्ति । (आजी)

(5) ________ तटे माण्डवीनगरम् अस्ति (रुक्मावती)

(6) ________ तटे उज्जयिनी अस्ति (क्षिप्रा)

(7) ________ तटे द्वारकानगरम् अस्ति (गोमती)

प्रवृत्ति :

- આ કાવ્યનું સમૂહમાં ગાન કરો.
- ગુજરાતને લગતાં ગીતો મેળવો અને તેનું ગાન કરો.
- આ કાવ્યમાં પ્રયોજાયેલ સ્થળો ગુજરાતના નકશામાં શોધો. તમારા ગામ કે વિસ્તારની વિશેષતા કે મહત્ત્વ દર્શાવતું કોઈ ગીત, જોડકણું કે કિંવદંતી હોય તો તે શોધીને લખો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

5 योजकः तत्र दुर्लभः

एकः उष्ट्रः अस्ति।
उष्ट्रः स्वभावेन वक्रः अस्ति
सः सर्वदा दोषः एव पश्यति
एकदा सः वने अटति।

मार्गे सः वृक्षस्य उपरि एकं शुकं पश्यति। उष्ट्रः शुकाय कथयति, ''हे शुक! तव चञ्चुः वक्रा अस्ति।'' शुकः लज्जाम् अनुभवति। उष्ट्रः हसति अग्रे चलति।

मार्गे सः कुक्कुरं पश्यति। उष्ट्रः कुक्कुराय कथयति, ''हे कुक्कुरं ! तव पुच्छं वक्रम् अस्ति।'' कुक्कुरः लज्जाम् अनुभवति। उष्ट्रः हसति अग्रे चलति।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

मार्गे बकः अस्ति। बकं दृष्ट्वा उष्ट्रः वदति, ''तव ग्रीवा वक्रा अस्ति।'' बकः उष्ट्रं प्रति पश्यति अपि न।

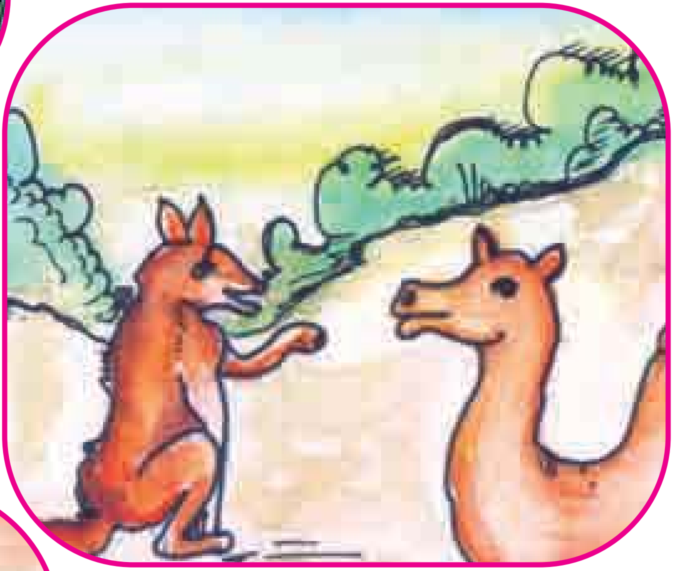

मार्गे शृगालः मिलति। शृगालः पृच्छति, ''उष्ट्रभ्रातः कथम् अस्ति ? स्वास्थ्यं समीचीनं वा ?

उष्ट्रः वदति, ''स्वास्थ्यं समीचीनम् किन्तु अन्यत् किमपि समीचीनम् नास्ति। शुकस्य चञ्चुः वक्रा , कुक्कुरस्य पुच्छं वक्रम्, बकस्य ग्रीवा वक्रा।''

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

"शृगालः वदति," शुकस्य चञ्चुः वक्रा किन्तु

सः मनुष्यवाणीं वक्तुं शक्नोति।

कुक्कुरस्य पुच्छं वक्रं किन्तु

सः स्वामिभक्तः अस्ति।

बकस्य ग्रीवा वक्रा किन्तु

तस्य एकाग्रता प्रचलिता।

भवतः सर्वाणि अङ्गानि वक्राणि सन्ति किन्तु

भवान् मरुभूम्याः नृपः अस्ति।

अपि च तेषां चञ्चोः, पुच्छस्य, ग्रीवायाः च प्रयोजनम् अस्ति। निरर्थकं नास्ति।

अमंत्रमक्षरं नास्ति नास्ति मूलमनौषधम्।

अयोग्यः पुरुषो नास्ति योजकस्तत्र दुर्लभः॥

टिप्पणी

उष्ट्रः ઊંટ **वक्रः** વાંકો (વિચિત્ર) **अटति** ભમે છે, ફરે છે **चञ्चुः** ચાંચ **ग्रीवा** ગરદન ડોક **समीचीनम्** સારું, બરાબર **अन्यत्** અન્ય, બીજું **मरुभूमिः** રણપ્રદેશ **नृपः** રાજા **प्रयोजनम्** હેતુ, ઉદ્દેશ **योजकः** જોડનાર, યોજના કરનાર, આયોજક

अमंत्रमक्षरम् – अमंत्रम् अक्षरम्, मूलमनौषधम् – मूलम् अनौषधम्, योजकस्तत्र – योजकः तत्र

स्वाध्यायः

1. નીચેના શબ્દોનું મોટેથી ઉચ્ચારણ કરો :

उष्ट्रभ्रातः, वक्रः, चञ्चुः, लज्जा, पुच्छम्, दृष्ट्वा, स्वास्थ्यम्, ग्रीवा, शक्नोति, स्वामिभक्तः, अमंत्रमक्षरम्, मूलमनौषधम्, योजकस्तत्र।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

2. પાઠ વાંચીને નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર સંસ્કૃતમાં આપો અને લખો :

(1) उष्ट्रः स्वभावेन कीदृशं अस्ति ?

(2) उष्ट्रः वृक्षस्य उपरि कं पश्यति ?

(3) उष्ट्रः शुकं किं कथयति ?

(4) कस्य पुच्छं वक्रम् अस्ति ?

(5) कः मनुष्यवाणी वस्तुं शक्नोति ? कस्य ग्रीवा वक्रा?

(6) कः मरुभूम्याः नृपः अस्ति ?

(7) कस्य स्वामिभक्तिः प्रचलिता ?

3. નીચે આપેલાં વિધાનોની સામેના ☐ માં પાઠને આધારે જો સાચું હોય તો 'आम्' અને ખોટું હોય તો 'न' લખો :

(1) शुकः स्वभावेन वक्रः अस्ति। ☐

(2) शुकस्य चञ्चुः वक्रा अस्ति। ☐

(3) बकः मनुष्यवाणीं वक्तुं शक्नोति। ☐

(4) शुकस्य एकाग्रता प्रचलिता अस्ति। ☐

(5) उष्ट्रः मरुभूम्याः नृपः अस्ति। ☐

4. કોષ્ટકમાં આપેલા શબ્દોનો યોગ્ય ઉપયોગ કરી વાક્ય બનાવો :

ઉદાહરણ : उष्ट्रः वने अटति।

अ	ब	क
उष्ट्रः	लज्जाम्	खादामि
शुकः	वने	पिबति
अहं	मोदकम्	पठति
किशनः	जलम्	अनुभवति
माला	पुस्तकम्	अटति

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

5. ઉદાહરણ મુજબ વાક્ય બનાવો :

ઉદાહરણ : विराजः कृशः किन्तु शक्तिमान् अस्ति। (शक्तिमान्)

(1) अमिता शिशुः ______________। (निर्भया)

(2) नीमवृक्षः तीक्तः ______________। (गुणकारी)

(3) रुग्णालयः लघुः ______________। (स्वच्छः)

(4) पर्वतः दूरेः ______________। (रमणीयः)

(5) कोकिलः कृष्णः ______________। (मधुभाषी)

6. ઉદાહરણ મુજબ વિધાન બનાવો :

ઉદાહરણ : एषः बकः। ______________। (एकाग्रता)

एषः बकः। तस्य एकाग्रता प्रचलिता।

(1) एषः शुकः। ______________। (स्वामिभक्तिः)

(2) एषः कुक्कुरः। ______________। (स्वामिभक्तिः)

(3) सः राष्ट्रपिता। ______________। (संकल्पशक्तिः)

(4) सः शिक्षकः। ______________। (कार्यनिष्ठा)

(5) सः छात्रालयः। ______________। (व्यवस्था)

7. તમારા શિક્ષક જે શબ્દો બોલે તે ધ્યાનથી સાંભળીને તમારી નોટબુકમાં લખો. તમારા શિક્ષકને તપાસવા આપો અથવા તમારા સહપાઠી પાસે તપાસ કરાવો. જો ભૂલ હોય તો ફરીથી ભૂલ ન થાય તેની તકેદારી રાખો.

8. તમારી નોટબુકમાં ઊંટનું ચિત્ર દોરી તેમાં રંગ પૂરો.

પ્રવૃત્તિ :

- આ વાર્તાનું વાચન કરો.
- તમારી શાળા કે ગામની લાઈબ્રેરીમાંથી ઈસપની બાળવાર્તા શોધીને વાંચો.
- તમારા વિસ્તારમાં જોવા મળતાં પશુ-પક્ષીઓની યાદી બનાવી તેમની વિશેષતા લખો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

6 विज्ञानस्य चमत्काराः

एतत् विज्ञानस्य युगम्।
अत्र तत्र सर्वत्र विज्ञानस्य चमत्कारान् वयं पश्यामः।

एषः भ्रमणभाषः।
जनाः भ्रमणभाषेण परस्परं वार्तालापं कुर्वन्ति।

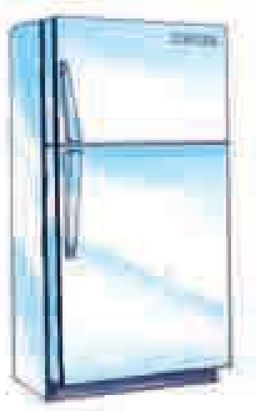

एतत् शीतकम्।
जनाः शीतकस्य शीतपेयं (जलं) पिबन्ति।

एतत् सङ्गणकम्।
यशः संङ्गणकं चालयति।
संङ्गणकेन विविधानि कार्याणि सरलं शीघ्रं च भवन्ति।

एतत् दूरदर्शनम्।
जनाः दूरदर्शन माध्यमेन वार्ताः चलचित्राणि विपिधान् कार्यक्रमान् पश्यन्ति, श‍ृण्वन्ति च।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

एतत् विमानम् अस्ति।
विमानम् आताषमार्गे चलति।
विमानयात्रा रोमांचं ददाति।
विमानेन दूरस्थानस्य यात्रा शीघ्रं पूर्णा भवति।

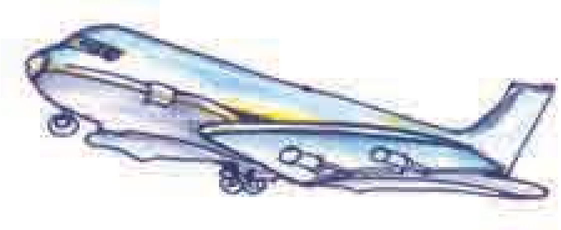

एतत् व्यजनम्।
व्यजनं भ्रमणं करोति।
व्यजनं तापं हरति।

टिप्पणी

भ्रमणभाषः મોબાઈલ **सङ्गणकम्** કમ્પ્યૂટર **चालयति** ચલાવે છે **शीतकम्** ફ્રિજ **वार्ता** સમાચાર **व्यजनम्** પંખો

स्वाध्यायः

1. નીચેના શબ્દોનું અનુલેખન કરો :

(1) भ्रमणभाषः – ____________
(2) शीतपेयम् – ____________
(3) सङ्गणकम् – ____________
(4) चलचित्राणि – ____________
(5) कार्यक्रमान् – ____________

2. નીચે આપેલાં ચિત્રની સામે તેનું સંસ્કૃતમાં નામ લખો :

(1) [ ]

(2) 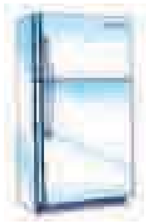 [ ]

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(3)

(4)

(5) 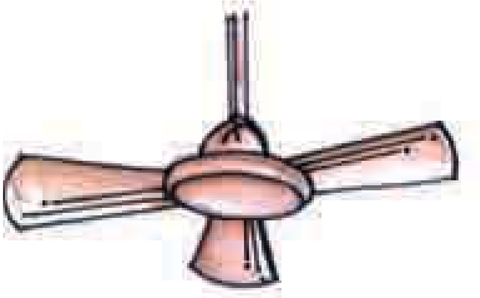

3. ઉદાહરણમાં દર્શાવ્યા મુજબ ફેરફાર કરી વાક્યોને બહુવચનમાં ફેરવો :

ઉદાહરણ : मानवः वृत्तपत्रं पठति। – मानवाः वृत्तपत्रं पठन्ति।

એકવચન	**બહુવચન**
(1) मानवः जलं पिबति।	________________ ।
(2) मानवः चित्रं पश्यति।	________________ ।
(3) मानवः रोटिकां खादति।	________________ ।
(4) मानवः वनं गच्छति।	________________ ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

7 सूक्तय:

ज्ञानं भार: क्रियां विना॥ १ ॥

जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी॥ २ ॥

आपदि मित्रपरीक्षा॥ ३ ॥

श्रद्धावान् लभते ज्ञानम्॥ ४ ॥

बुद्धि: यस्य बलं तस्य॥ ५ ॥

सङ्घे शक्ति: कलौ युगे ॥ ६ ॥

शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम्॥ ७ ॥

टिप्पणी

जननी માતા **जन्मभूमि** માતૃભૂમિ **गरीयसी** ચઢિયાતી **आपदि** આપત્તિમાં **श्रद्धावान्** શ્રદ્ધાથીયુક્ત **लभते** પ્રાપ્ત કરે છે **यस्य** જેની/નું/નો/ના **बलम्** શક્તિ **सङ्घे** સમૂહમાં **कलौ युगे** કળિયુગમાં **खलु** ખરેખર **आद्यम्** પ્રથમ

स्वाध्याय:

1. નીચે આપેલી સૂક્તિઓ પૂર્ણ કરો :

(1) ______________________ क्रियां विना।

(2) ______________________ मित्रपरीक्षा।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(3) ______________________ लभते ज्ञानम्।

(4) ______________________ बलं तस्य।

(5) ______________________ धर्मसाधनम्।

2. આવી અન્ય ત્રણ સૂક્તિઓ શોધીને લખો :

(1) ______________________

(2) ______________________

(3) ______________________

3. श्रद्धावान् लभते ज्ञानम् સૂક્તિને સમજાવો.

4. જન્મભૂમિ વિશે સૂક્તિમાં શું કહેવામાં આવ્યું છે ? પાંચ વાક્યો ગુજરાતીમાં લખો.

પ્રવૃત્તિ :

- તમારા વિસ્તારમાં આવેલી કોઈ જાહેર કે ખાનગી સંસ્થાઓમાં જોવા મળતી સૂક્તિઓ શોધીને લખો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com